

چک لیست مزاج معده چایچی جهت تعیین مزاج تر و خشک معده

Chaichi Gastric Mizaj Cheklist (CGMC): A Cheklist for Dry/Wet Gastric Mizaj Identification

این برگ توسط پزشک تکمیل شود: نام و نام خانوادگی داوطلب: سن: شماره همراه:

گزینه‌ها					چک لیست تری خشکی معده
۱۰۰	۷۵	۵۰	۲۵	۰	
خیلی صاف و مرطوب	کمی صاف و مرطوب	معتدل	کمی خشن و خشک	خیلی خشن و خشک	۱- وضعیت ملمس پوست فرد را در مشاهده چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (مشاهده شونده از لوازم آرایشی، مانند کرم مرطوب کننده و ضد آفتاب استفاده نکرده باشد. پشت ساعد دست راست یا ساق پای راست فرد را مشاهده کنید.)
خیلی نرم و مرطوب	کمی نرم و مرطوب	معتدل	کمی زبر و خشک	خیلی زبر و خشک	۲- وضعیت پوست و ملمس فرد را در لمس چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (با حرکت انگشتان دست راست خود، بر روی مچ و ساعد دست راست فرد بکشید و با در نظر گرفتن طبع خودتان پوست را لمس کنید)
خیلی صاف تر از معمول	کمی صاف تر از معمول	در حد معمول	کمی برجسته تر از معمول	کاملاً برجسته یا زبر	۳- وضعیت پرزهای سطح زبان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (معاینه شونده: ترجیحاً ناشتا باشد اگر نبود تا دو ساعت قبل چیزی نخورده باشد. از فرد بخواهید زبان را کامل بیرون بیاورد و به سمت پایین بچرخاند. به طوری که پشت زبان به لب پایین بچسبد.)
خیلی پهن	کمی پهن	در حد معمول	کمی باریک	خیلی باریک	۴- شکل زبان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
-	-	ترک ندارد	کمی ترک دارد	ترکهای زیاد دارد	۵- ترک‌های زبان را چطور ارزیابی می‌کنید؟
ورم شدید	ورم مختصر	در حد معمول	کمی لاغر	خیلی لاغر	۶- میزان ورم یا تهیج صورت را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
ورم شدید	ورم مختصر	معتدل	کمی گود افتاده	به شدت گود افتاده	۷- میزان ورم یا تهیج پلک را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
به شدت چاق	نسبتاً چاق	متوسط	نسبتاً لاغر	خیلی لاغر	۸- وضعیت چاقی عمومی را بدون توجه به BMI چگونه ارزیابی می‌کنید؟
شکم خیلی جلوآمده	شکم کمی برآمده	شکم صاف و تخت	شکم فرورفته	شکم خیلی فرورفته	۹- وضعیت چاقی شکمی را در مشاهده چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (مشاهده شونده صاف بایستد و نفس را بیرون بدهد. ضخامت لباس او نازک و حد اکثر در حد ۰/۵ سانتی متر باشد. از پهلو به شکم بیمار نگاه کنید.)

گزینه‌ها					چک لیست تری خشکی معده
۱۰۰	۷۵	۵۰	۲۵	۰	
بافت زیادی به دست می‌آید	بافت کمی به دست می‌آید	بافت شکم به دست نمی‌آید	-	-	۱۰- وضعیت چاقی شکمی را در معاینه چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (بیمار صاف بنشیند و ضخامت لباس او کمتر از ۰/۵ سانتی متر باشد و گرنه لباس را از روی شکم کنار بزند. سمت راست بیمار بایستید و دو نقطه متناظر زیر دنده‌های سمت راست و چپ را بین دو انگشت بگیرید و سپس به سمت خارج بکشید.)
به شدت مترهل	کمی مترهل	معتدل	-	-	۱۱- شدت ترهل را با بررسی میزان آویزان بودن و شلی عضلات شکم در مشاهده چگونه ارزیابی می‌کنید؟ (به بیمار بگویید چند قدم در اتاق راه برود، اگر شکم فرد هنگام حرکت تکان‌های واضح و قابل مشاهده دارد نشان ترهل است)
<p>نحوه محاسبه نمرات: ابتدا بر اساس نمرات تعیین شده از ۰-۱۰۰ به هر گویه نمره بدهید مجموع نمرات گویه‌ها را حساب کنید و با نقطه برش مقایسه کنید. جمع نمرات = ≥ 616 تر $583-616$ معتدل ≤ 583 خشک</p>					

تشخیص بالینی گرمی / سردی و تری / خشکی مزاج معده توسط متخصص طب ایرانی (بر اساس خوداظهاری و چک لیست):

نام و امضای پزشک:

معیار تشخیص مزاج معده ساری	کرایتریاهای سوء مزاج سرد یا گرم معده	کرایتریاهای سوء مزاج تر یا خشک معده
ماژور	۱ هضم	وضعیت عطش
	۲ انفعال از غذا	سرعت انفعال از غذا
	۳ عطش	وضع آب دهان
	۴ نفخ	ترش کردن
	۵ رنگ و بار زبان	نفخ
	۶ احساس حرارت و داغی بر معده	بار زبان
	۷ ترش کردن یا ریفلاکس	-
	۸ سرعت انحدار	-
مینور	اشتها، براز، طعم دهان، آروغ، رطوبت دهان، تهوع در گرسنگی، بثورات مخاط دهان، انفعال از هوا	تهیج، کیفیت هضم، سرعت انحدار غذا، کسالت و خواب آلودگی بعد غذا، خصوصیات مدفوع، شکل زبان، تخریص (احساس حرکت آب در شکم)، تهوع

توضیحاتی برای پژوهشگران محترم

پرسشنامه خوداظهاری ۲۴ سوالی و چک لیست ۱۱ سوالی تعیین تری-خشکی مزاج معده چایچی، اولین پرسشنامه و چک لیست تعیین تری-خشکی مزاج معده در طب ایرانی است که کلیه مراحل اعتبار سنجی را طی نموده است. نتایج این مطالعه در پایان نامه دکترای تخصصی با عنوان طراحی و بالینی سنجی ابزار تشخیصی مزاج تر و خشک معده در طب سنتی ایران در دانشکده طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، گزارش گردیده است. این ابزارها با استفاده از شاخص‌های مد نظر منابع مکتوب طب ایرانی جهت تعیین تری-خشکی معده و با مشارکت حداقل ۳۰ متخصص طب ایرانی و متدولوژیست با تجربه در حیطه ابزار سازی، جهت گروه سنی ۶۰-۲۰ سال طراحی و اعتبار سنجی شده است و در آینده نزدیک مقالات آن به جامعه علمی تقدیم خواهد شد. توصیه می‌شود همکاران ارجمند جهت استفاده از این پرسشنامه در هر گونه پژوهش، مستندات مرجع آن را به اساتید راهنما یا مشاور پروژه خود شامل متخصص طب ایرانی و همچنین اپیدمیولوژیست یا متخصص آمار زیستی ارایه نمایند و در صورت موافقت ایشان از پرسشنامه یا چک لیست و یا هر دو استفاده نمایند.

گزارش مختصر روند طراحی و اعتبار سنجی پرسشنامه و چک لیست

پرسشنامه خوداظهاری

پرسشنامه خود اظهاری تعیین تری- خشکی مزاج معده شامل ۲۴ سؤال است. این پرسشنامه توسط چایچی و همکاران در سال ۲۰۲۰ طراحی و روایی و پایایی آن مورد بررسی قرار گرفته است. این مطالعه یک پژوهش ترکیبی (mixed method) شامل دو مرحله کیفی و کمی متوالی بود. در این پژوهش جهت تبیین مفهوم مزاج و سوءمزاج تر و خشک معده، از روش تحلیل مفهوم هیبریدی شامل سه مرحله نظری (مروری بر مطالعات)، کار در عرصه (مصاحبه)، و تحلیل به روش تحلیل محتوای قرارداری انجام شد. با استفاده از ۱۱ کتاب مرجع طب ایرانی و مصاحبه با ۱۶ نفر از متخصصان طب سنتی علایم و نشانه‌های مزاج و سوء مزاج تر و خشک معده استخراج و به ازای هر علامت یک تا سه گویه و در مجموع ۱۹۲ گویه طراحی شد. در مرحله بعدی روایی صوری و محتوای پرسشنامه با مشارکت ۲۰ داوطلب و ۲۰ متخصص طب ایرانی انجام شد و نهایتاً ۵۷ گویه باقی‌ماند. پایایی گویه‌ها با انجام آزمون- باز آزمون با مشارکت ۲۱ داوطلب و به فاصله زمانی سه هفته انجام شد. همبستگی درونی پرسشنامه بیش از ۰/۷۵ محاسبه شد و شاخص ثبات به روش آزمون بازآزمون با محاسبه شاخص کاپای اصلاح شده، شاخص جیوت و آلفا کریپندرف محاسبه شد. بر اساس صلاحدید کارگروه اپیدمیولوژیست و متخصصین طب سنتی گویه‌ای حذف نشد، زیرا در جدول توافقی، مجموع توافق کامل و نسبی برای گویه‌هایی که کاپای اصلاح شده یا جیوت بالاتر از ۰/۴۰ داشتند، قابل قبول بود. جهت حصول توافق بهتر در تشخیص متخصصان، طی یک نشست سه روزه با شرکت ۱۲ نفر از متخصصین طب ایرانی، علایم برگرفته از متون، مصاحبه متخصصان و داوطلبان ارایه و پس از بحث گروهی کرایتریای مازور و مینور مزاج تر و خشک معده از بین علایم انتخاب گردید. روایی سازه با استفاده از روش Known-groups validity بررسی شد. بدین صورت که جهت تعیین استاندارد طلایی ۲۱۸ شرکت کننده توسط یک تیم ۳ نفره از متخصصین طب ایرانی عضو هیات علمی دانشگاه با حداقل ۵ سال سابقه کار بالینی و پژوهشی ویزیت گردیده و مزاج معده شرکت‌کنندگان با استفاده از کرایتریاهای مشخص شده و تشخیص بالینی متخصصان تعیین و به صورت جداگانه ثبت شد. از بین این افراد در تعیین مزاج معده ۱۲۸ نفر توافق صد در صد بین متخصصین وجود داشت. مزاج‌های معده تعیین شده به‌عنوان استاندارد طلایی در نظر گرفته شد. هم‌زمان شرکت کنندگان پرسشنامه خوداظهاری را نیز تکمیل نمودند. پس از انجام روایی سازه به‌روش گروه‌های شناخته شده، آنالیز واریانس انجام شد و ۳۰ گویه باقی ماند. علاوه بر روایی سازه به روش گروه‌های شناخته شده، تحلیل عاملی نیز بر روی ۳۰ گویه باقیمانده انجام شد و ۴ فاکتور (۱۲ گویه) برای تری و ۳ فاکتور (۱۲ گویه) برای خشکی استخراج شد. تحلیل عاملی نهایی نشان داد فاکتور اول تری شامل ۳ گویه، فاکتور دوم تری شامل ۳ گویه، فاکتور سوم تری شامل ۴ گویه و فاکتور چهارم تری شامل ۲ گویه؛ فاکتور اول خشکی شامل ۳ گویه، فاکتور دوم خشکی شامل ۵ گویه، فاکتور سوم خشکی شامل ۴ گویه هستند. بر اساس تصمیم‌گیری تیم کارگروه، ۴ عامل تری با عناوین «وضع ریاح»، «تهوع»، «ترش کردن» و «ورم»؛ و ۳ عامل خشکی با عناوین «حساسیت بیش از حد بافت معده»، «وضع مدفوع»، «وضع رطوبت دهان و زبان» در نظر گرفته شدند.

چک لیست

چک لیست اولیه شامل ۲۸ گویه بود که پس از انجام روایی صوری کیفی و کمی و حذف گویه‌های با ضریب تاثیر کمتر از ۱.۵ تعداد گویه‌ها به ۲۶ گویه رسید. پس از انجام مراحل مختلف روایی محتوا ۲۵ گویه به مرحله پایایی راه یافت. پایایی ابزار توسط ۱۰ متخصص برای ۲۱ بیمار به فاصله ۳ هفته مورد ارزیابی قرار گرفت. همبستگی درونی پرسشنامه بیش از ۰.۷۵. محاسبه شد و شاخص ثبات به روش آزمون بازآزمون با محاسبه شاخص کاپای اصلاح شده، شاخص جیوت و آلفا کریپندرف محاسبه شد. بر اساس صلاح دید کارگروه اپیدمیولوژیست و متخصصین طب سنتی گویه‌ای حذف نشد، زیرا در جدول توافقی، مجموع توافق کامل و نسبی برای گویه‌هایی که کاپای اصلاح شده یا جیوت کمتر از ۰.۴ داشتند، قابل قبول بود. پس از انجام روایی سازه به روش گروه‌های شناخته شده، آنالیز واریانس انجام شد و ۱۱ گویه باقی ماند. برای تایید روایی سازه اولاً می‌بایست مقدار پی از نظر آماری معنادار (سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵) باشد. ثانیاً می‌بایست روند صعودی و یا نزولی مشاهده شده منطبق با وضعیت خشکی، اعتدال و تری باشد. ثالثاً اختلافات مشاهده شده بین هر دو گروه نیز از نظر آماری معنادار باشد (سطح معناداری آماری ۰.۱ در نظر گرفته شد). در تحلیل عاملی ۴ عامل شامل «وضع بدن (چاقی-لاغری، ترهل)»، «وضع پوست»، «وضع زبان» و «وضع صورت» برای چک لیست استخراج شد.

با یک مدل رگرسیون خطی چند متغیره، نقش هر یک از این فاکتورها در اندازه تری-خشکی مزاج معده در خود اظهاری و چک لیست محاسبه شد. درانتها برتری مشخصی در محاسباتی که بر اساس وزن دهی و فاکتورها انجام شده بود یافت نشد. در نهایت برای تعیین نقطه برش پرسشنامه و چک لیست تعیین تری خشکی مزاج معده از آزمون ANOVA در حالات مختلف استفاده شد و با رسم منحنی راک نقطه‌ی برش مناسب با تاکید بر ویژگی بالا معین شد. حساسیت و ویژگی گروه‌ها در نقاط برش تعیین شده در جدول زیر آمده است.

scales	domain	Score	Sensitivity	Specificity
خوداظهاری Self-report	Dryness	≤ 92	69.8%	91.7%
	Temperance	92-95	-	-
	Wetness	≥ 95	62.2%	63.4%
چک لیست Check list	Dryness	≤ 583	60%	87%
	Temperance	583-616	-	-
	Wetness	≥ 616	53%	70%

پژوهشگران محترم می‌توانند تا زمان چاپ مقاله این پرسشنامه به پایان نامه آن رفرنس دهند:

Chaichi.M, Development and the clinimetric properties of a diagnostic tool for wet & dry dystemperament (suemizaj) of stomach in Iranian Traditional Medicine (Persian Medicine): Shahid Beheshti University of Medical Science; 2020. [Ph.D. Thesis]

دکتر مهشید چایچی - متخصص طب ایرانی

Chaichi.m@gmail.com

این پرسشنامه و چک لیست در سایت مزاج سنج در دسترس پژوهشگران قرار دارد

Mezajsanj.ir